

# OBSAH

|                                                                                                               |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Úvod .....                                                                                                    | 13        |
| <b>I STÁT A PRÁVO NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY DO ROKU 1620</b>                                                   |           |
| <b>1 Vznik státní organizace a práva, Velkomoravská říše .....</b>                                            | <b>17</b> |
| 1.1 Předstátní organizace společnosti a její normativní systém .....                                          | 17        |
| 1.1.1 Společenská struktura slovanských předstátních společností .....                                        | 18        |
| 1.1.2 Normativní systém kmenového společenství .....                                                          | 19        |
| 1.1.3 Sámova říše .....                                                                                       | 20        |
| 1.2 Velkomoravská říše .....                                                                                  | 20        |
| 1.2.1 Nástin politického a státoprávního vývoje .....                                                         | 20        |
| 1.2.2 Panovník .....                                                                                          | 21        |
| 1.2.3 Státní aparát .....                                                                                     | 22        |
| 1.2.4 Právo .....                                                                                             | 22        |
| Povaha právního řádu .....                                                                                    | 22        |
| Právní památky .....                                                                                          | 23        |
| <b>2 Český stát a právo v ekonomických a politických souvislostech doby<br/>    (9. století – 1620) .....</b> | <b>25</b> |
| 2.1 Centralizující státní moc raného středověku .....                                                         | 26        |
| 2.2 Feudální rozdrobenost a její postupné překonávání .....                                                   | 27        |
| 2.3 Husitství .....                                                                                           | 28        |
| 2.4 Stavovství a stavovská monarchie .....                                                                    | 29        |
| 2.5 Vnitřní učlenění a rozsah středověkého českého státu .....                                                | 30        |
| 2.6 Poměr k Svaté říši římské .....                                                                           | 31        |
| 2.7 Poměr státu a církve .....                                                                                | 32        |
| 2.8 Mírový projekt Jiřího z Poděbrad .....                                                                    | 33        |
| 2.9 Morava v českém stavovském státě .....                                                                    | 33        |
| 2.10 Habsburkové na českém trůně .....                                                                        | 34        |
| 2.11 Omezování moci stavů po nástupu Habsburků .....                                                          | 34        |
| 2.12 Stavovské povstání 1618 – 1620 .....                                                                     | 35        |
| <b>3 Uspořádání českého středověkého státu .....</b>                                                          | <b>36</b> |
| 3.1 Základní vývojové linie .....                                                                             | 36        |
| 3.1.1 Návaznost na rodové struktury a celoevropské tendence .....                                             | 36        |

|       |                                                             |    |
|-------|-------------------------------------------------------------|----|
| 3.1.2 | Kontinuální rozvoj ústředního aparátu .....                 | 36 |
| 3.1.3 | Centralizační snahy Habsburků .....                         | 38 |
| 3.1.4 | Správa a soudnictví .....                                   | 38 |
|       | Shrnutí .....                                               | 38 |
| 3.2   | Panovník .....                                              | 39 |
| 3.2.1 | Nástupnictví trůnu .....                                    | 39 |
| 3.2.2 | Pravomoci panovníka .....                                   | 40 |
| 3.3   | Poradní a spolutřídňovací orgány panovníka .....            | 41 |
| 3.3.1 | Dvorské sjezdy .....                                        | 41 |
| 3.3.2 | Královská rada .....                                        | 42 |
| 3.3.3 | Stavovské sněmy .....                                       | 42 |
|       | Zemské sněmy .....                                          | 43 |
|       | Generální sněm zemí České koruny .....                      | 44 |
| 3.4   | Výkonný aparát .....                                        | 44 |
| 3.4.1 | Ústřední výkonné orgány .....                               | 45 |
|       | Základní vývojové tendence .....                            | 45 |
|       | Společné úřady zemí České koruny .....                      | 45 |
|       | Dvorské úřady .....                                         | 46 |
|       | Zemské úřady v jednotlivých zemích .....                    | 47 |
|       | Zemské desky .....                                          | 48 |
| 3.4.2 | Místní správa .....                                         | 49 |
|       | Hradská správa a její pokračovatelé .....                   | 49 |
|       | Městská správa .....                                        | 50 |
|       | a) Vývoj městské správy .....                               | 50 |
|       | b) Čechy .....                                              | 51 |
|       | Vrchnostenské a vesnické orgány .....                       | 51 |
| 3.5   | Soudy .....                                                 | 52 |
| 3.5.1 | Základní vývojové tendence .....                            | 52 |
| 3.5.2 | Některé významné soudy .....                                | 53 |
|       | Zemské soudy .....                                          | 53 |
|       | Dvorský soud .....                                          | 53 |
|       | Komorní soud .....                                          | 54 |
|       | Apelační soud .....                                         | 54 |
|       | Manský soud olomouckých biskupů .....                       | 54 |
| 3.6   | Náboženské poměry a církevní správa .....                   | 55 |
| 4     | Právo v českém středověkém státě (9. st. – 1620) .....      | 56 |
| 4.1   | Vývoj systému českého práva a prameny práva .....           | 56 |
| 4.1.1 | Právo raného středověku a doby feudální rozdrobenosti ..... | 58 |
| 4.2   | Právní partikularismus .....                                | 58 |
| 4.3   | Systém práva stavovské monarchie .....                      | 59 |
| 4.4   | Změny v systému pramenů českého středověkého práva .....    | 60 |
| 4.5   | Právní knihy a kodifikace .....                             | 61 |
| 4.6   | Vliv římského práva .....                                   | 62 |

|                                                                             |           |
|-----------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 4.7 Hlavní oblasti středověkého českého práva .....                         | 62        |
| 4.7.1 Zemské právo .....                                                    | 62        |
| Maiestas Carolina .....                                                     | 62        |
| Právní knihy zemského práva .....                                           | 63        |
| Landfrýdy .....                                                             | 64        |
| Zemská zřízení .....                                                        | 65        |
| 4.7.2 Městská práva .....                                                   | 66        |
| Dvě oblasti městských práv .....                                            | 66        |
| Kodifikace městského práva .....                                            | 67        |
| 4.7.3 Kanonické právo .....                                                 | 67        |
| 4.7.4 Pozemkově vrchnostenské právo .....                                   | 68        |
| 4.7.5 Horní právo .....                                                     | 69        |
| 4.7.6 Lenní právo .....                                                     | 69        |
| <b>5 Vybrané instituty středověkého práva .....</b>                         | <b>70</b> |
| 5.1 Instituty českého středověkého soukromého práva .....                   | 71        |
| 5.1.1 Právní subjektivita fyzických osob .....                              | 71        |
| 5.1.2 Křesťanské manželství a s ním souvisící instituty .....               | 72        |
| 5.1.3 Rodinný nedíl a s ním souvisící instituty .....                       | 72        |
| 5.1.4 „Vlastnictví“ a další věcná práva .....                               | 73        |
| 5.1.5 Závazky .....                                                         | 75        |
| 5.1.6 Ručení za závazky .....                                               | 75        |
| 5.1.7 Pořizování pro případ smrti .....                                     | 76        |
| 5.1.8 Autorské právo .....                                                  | 77        |
| 5.2 Principy a instituty středověkého trestního práva .....                 | 77        |
| 5.2.1 Některé typické delikty .....                                         | 79        |
| 5.3 Úprava soudního řízení .....                                            | 80        |
| <br><b>II STÁT A PRÁVO V OBDOBÍ HABSBURSKÉHO ABSOLUTISMU</b>                |           |
| <b>(1620 – 1848)</b>                                                        | <b>82</b> |
| <b>1 Stát a právo v ekonomických a politických souvislostech doby .....</b> | <b>82</b> |
| 1.1 Přelomový charakter absolutistického období .....                       | 82        |
| 1.2 Charakteristické rysy absolutistické vlády .....                        | 84        |
| 1.3 Proměny habsburského absolutismu .....                                  | 85        |
| 1.3.1 Počátek absolutistické vlády .....                                    | 85        |
| 1.3.2 Osvícený absolutismus .....                                           | 86        |
| 1.3.3 Policejní absolutismus .....                                          | 87        |
| <b>2 Změny v uspořádání absolutistického státu .....</b>                    | <b>89</b> |
| 2.1 Základní vývojové linie .....                                           | 89        |
| 2.2 Panovník .....                                                          | 90        |
| 2.3 Ústřední orgány .....                                                   | 90        |
| 2.4 Zánik společných orgánů zemí České koruny .....                         | 91        |
| 2.4.1 Česká dvorská kancelář v letech 1620 – 1749 .....                     | 92        |



|                                                                          |            |
|--------------------------------------------------------------------------|------------|
| 2.5 Správa jednotlivých zemí .....                                       | 92         |
| 2.6 Organizace soudnictví .....                                          | 93         |
| 2.6.1 Základní vývojové tendence .....                                   | 93         |
| 2.6.2 Změny v soudní organizaci do roku 1783 .....                       | 94         |
| 2.6.3 Josefínská soudní reforma z roku 1783 .....                        | 94         |
| 2.7 Krajská správa .....                                                 | 95         |
| 2.8 Vrchnostenská správa .....                                           | 96         |
| 2.9 Správa měst .....                                                    | 96         |
| 2.9.1 Vývoj městské správy .....                                         | 96         |
| 2.9.2 Cechy .....                                                        | 97         |
| 2.10 Vojenská správa .....                                               | 98         |
| 2.11 Počátky centralizovaného policejního aparátu .....                  | 98         |
| 2.12 Církevní správa .....                                               | 99         |
| 2.13 Další reformy osvětského absolutismu .....                          | 100        |
| 2.13.1 Regulace pozemkově vrchnostenských vztahů .....                   | 100        |
| 2.13.2 Reformy v daňové oblasti .....                                    | 101        |
| 2.13.3 Toleranční patent .....                                           | 101        |
| 2.13.4 Školská reforma .....                                             | 102        |
| <b>3 Přebudování právního řádu .....</b>                                 | <b>102</b> |
| 3.1 Základní tendence vývoje právního řádu .....                         | 102        |
| 3.2 Obnovená zřízení zemská .....                                        | 104        |
| 3.3 Městské právo a další zvláštní práva .....                           | 104        |
| 3.4 Kodifikace občanského práva .....                                    | 105        |
| 3.4.1 Pokus Marie Terezie o kodifikaci občanského práva .....            | 105        |
| 3.4.2 Občanskoprávní předpisy Josefa II. ....                            | 105        |
| 3.4.3 Všeobecný občanský zákoník (ABGB) z roku 1911 .....                | 105        |
| 3.5 Kodifikace trestního práva .....                                     | 106        |
| 3.5.1 Trestněprávní předpisy po Bílé hoře .....                          | 106        |
| 3.5.2 Trestní zákoník Josefa I. (1707/1708) .....                        | 107        |
| 3.5.3 Constitutio criminalis Theresiana (1768/1869) .....                | 107        |
| 3.5.4 Trestní zákoník Josefa II. (1787) .....                            | 108        |
| 3.5.5 Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích (1803) ..... | 108        |
| 3.6 Procesní předpisy .....                                              | 109        |

### **III STÁT A PRÁVO V KONSTITUČNÍ ÉŘE HABSBURSKÉ MONARCHIE (1848 – 1918)**

|                                                                             |            |
|-----------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>1 Stát a právo v ekonomických a politických souvislostech doby .....</b> | <b>110</b> |
| 1.1 Revoluce let 1848 – 1849 .....                                          | 110        |
| 1.1.1 Hlavní události celorakouského významu .....                          | 110        |
| 1.1.2 Revoluce v Čechách .....                                              | 112        |
| 1.1.3 Vývoj na Moravě .....                                                 | 113        |
| 1.2 Bachovský absolutismus .....                                            | 113        |

|                                                                     |            |
|---------------------------------------------------------------------|------------|
| 1.3 Obnovení konstitučního režimu .....                             | 114        |
| 1.4 Dualizace říše .....                                            | 115        |
| <b>2 Ústavní vývoj a zakotvení základních občanských práv .....</b> | <b>116</b> |
| 2.1 Dubnová ústava 1848 .....                                       | 116        |
| 2.2 Moravská zemská ústava .....                                    | 117        |
| 2.3 Kroměřížský návrh 1848 .....                                    | 118        |
| 2.4 Březnová ústava 1849 .....                                      | 118        |
| 2.5 Silvestrovské patenty 1851 .....                                | 119        |
| 2.6 Říjnový diplom 1860 .....                                       | 119        |
| 2.7 Únorová ústava 1861 .....                                       | 120        |
| 2.8 Prosincová ústava 1867 .....                                    | 121        |
| 2.9 Základní občanská práva a svobody .....                         | 121        |
| 2.9.1 Společovací právo .....                                       | 123        |
| 2.9.2 Shromažďovací právo .....                                     | 123        |
| 2.9.3 Svoboda tisku .....                                           | 124        |
| <b>3 Vývoj státního aparátu .....</b>                               | <b>124</b> |
| 3.1 Ústřední orgány habsburské monarchie .....                      | 124        |
| 3.1.1 Rakouské parlamenty .....                                     | 125        |
| Náčrt vývoje do roku 1867 .....                                     | 125        |
| Říšská rada podle prosincové ústavy .....                           | 125        |
| Delegace .....                                                      | 126        |
| 3.1.2 Panovník .....                                                | 126        |
| Náčrt vývoje do roku 1867 .....                                     | 126        |
| Postavení panovníka po roce 1867 .....                              | 127        |
| 3.1.3 Ministerstva .....                                            | 127        |
| Náčrt vývoje do roku 1867 .....                                     | 127        |
| Ministerstva po roce 1867 .....                                     | 128        |
| 3.2 Organizace soudnictví .....                                     | 129        |
| 3.2.1 Vývoj soudní soustavy a organizace soudů do roku 1867 .....   | 129        |
| 3.2.2 Soudní soustava po roce 1867 .....                            | 129        |
| 3.3 Vývoj místní správy a samosprávy .....                          | 130        |
| 3.3.1 Orgány politické správy .....                                 | 131        |
| Vývoj právní úpravy .....                                           | 131        |
| Konečná organizace politické správy .....                           | 132        |
| 3.3.2 Samosprávné korporace .....                                   | 133        |
| Vývoj právní úpravy místní a územní samosprávy .....                | 133        |
| Definitivní podoba místní a okresní samosprávy .....                | 134        |
| Definitivní podoba zemské samosprávy .....                          | 134        |
| 3.4 Ozbrojené sbory habsburské monarchie .....                      | 135        |
| 3.4.1 Armáda a námořnictvo .....                                    | 135        |
| 3.4.2 Státní policie .....                                          | 135        |
| 3.4.3 Obecní policie .....                                          | 136        |



|                                                                                               |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 3.4.4 Četnictvo .....                                                                         | 136        |
| 3.5 Vztah státu a církve .....                                                                | 138        |
| <b>4 Vývoj volebního práva .....</b>                                                          | <b>138</b> |
| 4.1 Volby do obcí a okresních samospráv .....                                                 | 138        |
| 4.2 Volby do zemských sněmů .....                                                             | 139        |
| 4.3 Volby do říšské rady .....                                                                | 139        |
| <b>5 České státoprávní koncepce a český politický život .....</b>                             | <b>140</b> |
| 5.1 Vývoj do roku 1867 .....                                                                  | 140        |
| 5.2 Za platnosti prosincové ústavy .....                                                      | 141        |
| <b>6 Právo v letech 1848 – 1918 .....</b>                                                     | <b>142</b> |
| 6.1 Základní vývojové tendence .....                                                          | 142        |
| 6.2 Občanské právo .....                                                                      | 144        |
| 6.2.1 Změny v právní úpravě .....                                                             | 144        |
| 6.2.2 Vybrané instituty občanského práva .....                                                | 145        |
| Subjekty práva .....                                                                          | 145        |
| Manželství, rodina a s nimi související instituty .....                                       | 145        |
| Věci .....                                                                                    | 147        |
| Věcná práva .....                                                                             | 147        |
| Smlouvy .....                                                                                 | 148        |
| Dědění .....                                                                                  | 149        |
| 6.3 Obchodní a směnečné právo .....                                                           | 150        |
| 6.3.1 Vývoj právní úpravy .....                                                               | 150        |
| 6.3.2 Vybrané instituty směnečného a obchodního práva .....                                   | 150        |
| Směnky .....                                                                                  | 150        |
| Obchodní jednání a obchodník .....                                                            | 152        |
| Obchodní společnosti .....                                                                    | 152        |
| Družstva .....                                                                                | 154        |
| 6.4 Živnostenské právo .....                                                                  | 154        |
| 6.4.1 Živnostenský řád .....                                                                  | 154        |
| 6.4.2 Živnosti .....                                                                          | 155        |
| 6.5 Úprava pracovněprávních vztahů a sociálního zabezpečení pracovníků .....                  | 156        |
| 6.6 Řízení v civilněprávních věcech .....                                                     | 157        |
| 6.6.1 Nesporné řízení a některé další typy řízení .....                                       | 157        |
| 6.6.2 Občanský soudní řád a spolu s ním vydané předpisy .....                                 | 157        |
| 6.7 Zákoníky trestního práva hmotného .....                                                   | 158        |
| 6.7.1 Trestní zákoník z roku 1852 a některé pozdější předpisy s trestněprávními normami ..... | 158        |
| 6.7.2 Vojenský trestní zákon z roku 1855 .....                                                | 159        |
| 6.7.3 Vybrané instituty trestního zákona z roku 1852 .....                                    | 159        |
| Druhy deliktů a odpovědnost za jejich spáchání .....                                          | 160        |
| Polehčující a přitěžující okolnosti .....                                                     | 160        |
| Systém trestů .....                                                                           | 160        |
| Chráněné zájmy a příklady zločinů, přečinů a přestupků .....                                  | 160        |

|                                                                          |     |
|--------------------------------------------------------------------------|-----|
| 6.8 Trestní řády .....                                                   | 161 |
| 6.9 Trestní řízení správní .....                                         | 161 |
| Panovníci v českých zemích .....                                         | 163 |
| Přehled významných dat českých právních dějin v evropském kontextu ..... | 165 |
| Výběr z literatury .....                                                 | 178 |
| Rejstřík .....                                                           | 183 |